

are important for realizing the psycho-physical problem and may be useful in discussions of “strong” and “weak” artificial intelligence.

Key words: free will, moral responsibility, determinism, causality, indeterminism, compatibilism, incompatibilism.

Одержано редакцією 18.10.2019

Прийнято до публікації 04.12.2019

УДК: 1:316.3-052:130.123.1
DOI: 10.31651/2076-5894-2019-2-70-76

ДОБРИДЕНЬ Оксана Володимирівна,
кандидат філософських наук, доцент
кафедри гуманітарних наук
Державного закладу «Дніпропетровська
медична академія Міністерства охорони
здоров'я України»,
e-mail: o.v.dobryj@gmail.com

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ В УМОВАХ СУСПІЛЬСТВА СПОЖИВАННЯ У СВІТЛІ ДАЛЕКТИЧНИХ КАТЕГОРІЙ «СВОБОДА» І «НЕОБХІДНІСТЬ»

В статті аналізується специфіка здоров'язбережувальної діяльності особистості у світлі діалектичних категорій свободи і необхідності. Зазначається, що зазвичай у повсякденному житті свобода уподібнюється з можливістю здійснити вибір. В той же час слід пам'ятати, що наявність вибору – лише зовнішня ознака свободи. Якісні характеристики вибору, а отже і свободи дії у здоров'язбереженні, завжди визначатимуться низкою існуючих можливостей і умовностей, які групуються навколо знань про здоров'я, ціннісних вподобань і грошових ресурсів конкретного соціального суб'єкта. Звертається увага на той важливий факт, що у просторі суспільства споживання свобода вибору у здоров'язбережувальній діяльності часто супроводжується симулятивними практиками з боку виробників та постачальників і, як наслідок, формальною здоров'язбережувальною дією з боку споживачів. Автор статті доходить висновку, що наразі в Україні здоров'язбережувальна діяльність пересічних споживачів здійснюється у форматі ілюзорної свободи, що забезпечується завдяки широкому вибору товарів і послуг. Некомпетентність, недобросовісність, безконтрольність у сфері виробництва і якості товарів та послуг (враховуючи, що всі сегменти ринку прямо чи опосередковано впливають на стан здоров'я) демонструють уявність свободи у всіх питаннях, що мають відношення до здоров'я людини. В той же час об'єктивно постає необхідність бути здоровим, аби прожити гідне життя з творчою наснагою і достойно виховати своїх дітей. В статті відзначається, що сьогодні якість здоров'язбережувальної діяльності українців знаходиться виключно у просторі їх власних дій і їх особистої відповідальності.

Ключові слова: здоров'язбереження, діалектика, особистість, свобода, необхідність, суспільство споживання, здорове споживання.

Постановка проблеми. Якби кожній людині, навіть не надто досвідченій у питаннях здорового способу життя, запропонувати навести асоціативний ряд, який виникає у разі обговорення категорії «здоров'язбереження», то навряд чи доведеться почути щось нове окрім звичних образів: рухова активність, прогулянки на свіжому повітрі, здорове і помірне харчування, життєрадісність і психічна урівноваженість. Якщо ж не брати до уваги сучасні стандарти здоров'язбереження, що передбачають обов'язкові регулярні профілактичні медичні огляди і вживання запобіжних фармацевтичних препаратів, то, у цілому, природа класичних канонів здоров'язбереження здавна залишається незмінною. І начебто все логічно й зрозуміло: у разі, коли мова не йде про генетично успадковані недуги, достатньо дотримуватися традиційних стандартів здоров'язбереження, аби натомість гарантовано бути здоровим. Чому ж тоді офіційні результати статистичних звітів щодо стану здоров'я і рівня

захворюваності українців викликають лише занепокоєння, бо з року в рік вони не демонструють оптимістичної зміни показників? Ба більше, все це відбувається на фоні використання високих технологій у медицині, необмеженого доступу до інформації про здоров'я, широкого спектру пропонованих продуктів харчування натурального походження, оздоровчих товарів і послуг, зростання моди на здоровий спосіб життя серед населення. Чому логічний послідовний розвиток сюжету, починаючи від наявності свободи вибору і бажання бути здоровим з подальшим здійсненням здоров'язбережувальної діяльності, часто не призводить до бажаного результату? Де розірвався ланцюжок подій, у якому місці припускається помилка? Спробуємо проаналізувати проблему здоров'язбереження в умовах суспільства споживання у вимірі категорій «свобода» і «необхідність».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема збереження здоров'я українців в умовах сучасних ризиків неодноразово ставала темою багатьох науково-практичних конференцій і предметом численних аналітичних досліджень.

Різносторонні проблеми здоров'язбережувального простору і суспільства споживання стали предметом наукових розвідок в працях таких сучасних дослідників: О. Башмакова, І. Бех, А. Бойко, Ю. Бойчук, С. Горова, Н. Доній, Н. Зленко, О. Золотар, М. Калина, І. Коцан, Г. Ложкін, В. Мельник, С. Мельниченко, М. Мушкевич, О. Овчар, Ю. Романенко, Т. Сальтєвська, О. Сінькевич, В. Торяник, Л. Швидка, Д. Шушпанов, О. Цинтила, О. Федько.

Мета статті – дослідити специфіку здоров'язбережувальної діяльності особистості у світлі діалектичних категорій «свобода» і «необхідність».

Виклад основного матеріалу. Свобода, з якого б боку вона не досліджувалась, завжди активізувала палкі дебати у філософському просторі. Коли ж до екзистенціальних, когнітивних, праксеологічних вимірів свободи включається здоров'язбережувальний аспект, проблема набуває особливої гостроти з огляду на самоочевидну значущість здоров'я для біологічної життєздатності людини.

Сучасна цивілізація і в науково-теоретичному дискурсі, і в оцінці з боку осіб, непричетних до науки, але з активною громадською позицією, наділяється такими характеристиками як кризова, ризикова, небезпечна. При цьому у якості причини всієї безлічі кризових процесів і явищ сучасного суспільства споживання, як продукту індустріальної епохи, зазначається збанкрутування передусім у сфері ціннісних і мотиваційно-вольових аспектів діяльності людини. З цим складно не погодитись, оскільки наразі цільові орієнтири всіх різновидів діяльності людини, в тому числі й здоров'язбережувальної, перебувають у перманентній залежності від імперативів споживчої рентабельності. Як слушно зауважує В. Мельник, «створені суспільні відносини – це відносини маніпулювання інструментально-одномірними істотами, які покликані виконати певні соціально-технологічні функції, отримуючи за це на самовідтворення елементи масової культури та споживчий, матеріальний, технологічно створений продукт... Домінування техніко-технологічних чинників у суспільному житті приводить до того, що на певному етапі виробничо-економічна, суто технологічна функція суспільного буття набуває значення мети та видимості самостійності» [1, с. 19].

Зазвичай у повсякденному житті свобода уподібнюється з можливістю здійснити вибір. В той же час слід пам'ятати, що наявність вибору – лише зовнішня ознака свободи. Якісні характеристики вибору, а отже і свободи дій у здоров'язбереженні, завжди визначатимуться низкою існуючих можливостей та умовностей, які групуються навколо знань про здоров'я, ціннісних вподобань і грошових ресурсів конкретного соціального суб'єкта. Досліджуючи взаємозв'язки між матеріальною забезпеченістю та самореалізацією особистості, А. Клименко недаремно стверджує: «Отримуючи гідну або достатню для задоволення потреб оплату за працю, особа намагатиметься добре виконувати обов'язки, не буде пригніченою, а зубожіла людина (особливо за своїми моральними переконаннями) не може бути корисною ні собі, ні оточуючим, ні суспільству» [2, с. 130]. Однак, варто зауважити, що при всій значущості фінансової сторони питання, воно не є вирішальним у

здійсненні вибору дії, що може призвести до негативного впливу на здоров'я.

Так само необхідно брати до уваги той важливий факт, що у просторі суспільства споживання свобода вибору у здоров'язбережувальній діяльності нерідко супроводжується безвідповідальними діями з боку виробників і постачальників з єдиною метою – отримання прибутків – і, як наслідок, формальною здоров'язбережувальною практикою з боку споживачів. При цьому формальна здоров'язбережувальна діяльність завжди пов'язана з ризиком. Як слушно відзначає І. Рішняк, «ризик існує в тих випадках, коли необхідно приймати рішення (якщо необхідності немає, то немає сенсу ризикувати). Іншими словами, необхідність приймати рішення в умовах невизначеності спричиняє ризик, при відсутності такої необхідності немає ризику. Отже, необхідність прийняття рішення є суб'єктивною причиною появи ризику» [3, с. 267]. Таким чином, здійснення вибору в умовах нестачі достовірної інформації про походження товару чи послуги перетворює формальну здоров'язбережувальну діяльність на діяльність із небезпечними наслідками для здоров'я. Саме тому навіть за обставин, коли здоров'язбережувальна діяльність не є демонстративно-симулятивною і споживач дійсно має намір дотримуватися норм здорового способу життя, він все одно лишатиметься беззахисним й невинним. Звичайний приклад з буденної здоров'язбережувальної діяльності дуже наочно розкриває це твердження. Уявімо собі пересічного споживача з класичним спектром знань про здорове харчування, зокрема про корисність вживання овочів і фруктів. Утім, вибір на користь придбання та споживання овочів і фруктів не гарантує, що споживач отримає від цього користь для здоров'я. Це зумовлюється тим, що допустимий рівень солей азотної кислоти, які більш відомі як нітрати, навіть у мережах відомих супермаркетів перевищується у рази, про що свідчать сюжети у ЗМІ. І лабораторні центри МОЗ України, які серед іншого скеровуються у своїх контролюючих акціях Регламентом про максимальний рівень забруднюючих речовин в продуктах харчування від 13 травня 2013 року, навряд чи зможуть охопити перевіркою весь продовольчий ринок України. Це неможливо з огляду на обмеженість кількості спеціалістів в установі. Отже, споживач, купуючи таку продукцію з метою піклування про власне здоров'я, опиняється в ситуації формального здоров'язбереження на підставі власного вільного вибору й з отрутою на столі.

Позаяк, а вирішальним фактором, що визначатиме внутрішній зміст вибору і якість здоров'язбережувальної діяльності, залишатиметься не фінансова забезпеченість, а володіння актуальною інформацією про походження й потенційні ризики від споживання тих чи інших товарів і послуг. В іншому разі свобода в умовах суспільства споживання завжди набуватиме рис когнітивної ілюзії. Завдяки широкому вибору товарів і послуг відбувається імітація свободи в оцінці споживачів. Має місце викривлення внутрішньої сутності та призначення свободи. Т. Крамар так формулює призначення свободи: «Соціальна свобода виконує конструктивну роль, якщо дозволяє реалізувати внутрішню сутність особистості, розкрити її індивідуальність. За інших умов соціальна свобода має деструктивний характер, оскільки пристосування особистості до соціальних умов, слідування потребам соціальної системи призводить до втрати цілісності процесу самореалізації, ігнорує зміст індивідуального» [4, с. 111].

За існуючих обставин постає гостра необхідність у розширенні здоров'язбережувальної грамотності споживачів. Але слід розуміти, що швидко зробити здоров'язбережувальну грамотність надбанням широких мас не вийде. Це – тривалий процес. Враховуючи тривалість процесу, на превеликий жаль, не вдасться уникнути інших негативних впливів на здоров'я людини на кшталт постійної тривоги щодо потенційних ризиків і наслідків від споживання. Як справедливо вказує В. Грубов, «у гносеології інформація пов'язана з генезою предметно-практичної діяльності людини і спроможністю людської психіки не тільки операціоналізувати світ у певних абстракціях (поняттях, символах, знаках), але й реагувати на прояви зовнішнього світу через емоційні стани, вчинки, практику і поведінку» [5, с. 18]. Знання про потенційні можливі небезпеки і відсутність інформації щодо кожного конкретного випадку споживання однозначно

держатиме споживачів, які дотримуються норм здорового споживання, у тривожному стані.

У колективній монографії «Психологія здоров'я людини» І. Коцан, Г. Ложкін і М. Мушкевич зазначають: «Тривога – це психічний стан, що виникає в умовах невизначеності. У таких ситуаціях за дефіциту інформації за допомогою індивідуальних механізмів антиципації (передбачення) виникає генералізований страх незадоволення певної потреби. Інтенсивність тривоги залежить багато в чому від рівня особистісної визначеності – Я. Людина в стані тривоги живе з незрозумілим відчуттям того, що з нею повинне відбутися щось небажане. Тривога зв'язана зі страхом, але й відрізняється від нього. Страх – це відповідь на близьку, реальну небезпеку, а тривога – це реакція людини на невизначену, приховану або уявлювану небезпеку [6, с. 134]. Якщо до побутових тривог додати страхи перед невідомістю про тривалість життя, то стає зрозумілим певною мірою несвідоме бажання людини позбутися своєї свободи. Є. Садовников, приміром, вважає, що «знання про те, що смерть неминуча, але відсутність інформації про її появу, час і місце, безсилля перед неминучістю й невідомістю – один з найсильніших страхів людських. Саме він провокує розвиток невпевненості, параноїдальної тривожності, прагнення отримувати тут і зараз, уявних орієнтирів і благ, гедонізму, а разом з тим і всіляких девіацій» [7, с. 183]. Звідси стає зрозумілим поблажливе некритичне ставлення більшості пересічних споживачів до масової культури споживання в цілому і навіть задоволення від представлених стереотипів поведінки. Адже це полегшує роздуми про здійснення вибору, спрощує саму процедуру споживання, наділяє впевненістю, тому що хтось вже дістав позитивного досвіду від певного формату поведінки. Е. Фромм роз'яснює такий перебіг подій наступним чином: «Поки людина була невіддільною частиною світу, поки не усвідомлювала ні можливостей, ні наслідків індивідуальних дій, їй не доводилося і боятися його. Але, перетворившись в індивіда, вона залишається один на один з цим світом, приголомшуючим і грізним. Виникає прагнення відмовитися від своєї індивідуальності, побороти почуття самотності і безпорадності, а для цього – злитися з навколишнім світом, розчинитися в ньому» [8, с. 43].

Отож, спостерігаємо низку парадоксальних ситуацій. По-перше, факт присутності можливості вільного вибору товарів і послуг не дорівнюється конструктивному значенню категорії «свобода». По-друге, свобода, якої прагнула людина протягом всієї історії свого існування, згодом поставила її перед необхідністю нести відповідальність за свої вчинки, що тяготить і породжує потребу позбавитися від неї, перекласти на інших. На думку Л. Бабахової, «індивід більше не йде успадкованим шляхом, постійно стикаючись з проблемами вибору (можливість вибору кар'єри, стилю життя, друзів, переконань і уподобань)» [9, с. 21]. Побожання помилкового вибору мимоволі підштовхує до дій, перевічених іншими споживачами. Таким чином, окрім бажання бути не гіршими за інших, долучаючись до статусно-демонстративної здоров'язбережувальної діяльності, існує потреба не стикатися з невдачами і помилками. Саме з цих причин масова культура має таке масштабне розповсюдження і попит. Вивчаючи роль свободи в культурній самореалізації особистості, В. Слюсар підкреслює «здатність соціуму нав'язувати свої стереотипні уявлення про ідеального стандартизованого індивіда. Масова культура пропагує уніфікований набір індивідуальних тілесних якостей, котрі виражені в образах топ-моделей, силіконових моделей «Плейбоя», мачо, метросексуалів тощо» [10, с. 202].

Суспільство споживання і масова культура – суперечливі явища. З одного боку, вони відкривають споживачам нові можливості у доступі до товарів і послуг. Що, варто зайвий раз наголосити, у порівнянні з бідністю й відсутністю навіть такої викривленої свободи вибору в країнах третього світу виявляється навіть заспокійливим фактом для споживачів з країн із більш вдалою економікою. Разом з тим суспільство споживання з його знеціненням духовної складової людської природи і в умовах глобальних викликів спричиняє нові загрози для здоров'я людини. Група українських дослідників, вивчаючи суспільство споживання в епоху глобалізації, дійшла висновку, що «нові технології різко скоротили дистанцію між інтимним і публічним світом людини. Сучасна людина, «декларуючи» дані про себе, стає

відкритою за допомогою інформаційних пристроїв і поза її волею, а це обумовлює її психічну напруженість. Людині важко зберегти особисту позицію, вона змушена підлаштовуватися під далеко не оптимальні конструкції поведінки. А оскільки самостійно мисляча людина, здатна до критичного аналізу, критичного сприйняття дійсності суспільству споживання не потрібна і ворожа, на її «обробку» кинута величезна індустрія. Звідси використання всіх засобів (ЗМІ, масова культура, інтернет тощо) для маніпулювання, для формування «належних» потреб і бажань» [11, с. 152].

Такий розвиток подій суперечить сьгоднішнім уявленням про свободу і права людини. Ба більше, в умовах застосування новітніх технологій мова йде вже не про свободу вибору, а про збереження життя. Оскільки споживання оздоровчих препаратів і послуг із використанням сучасних біотехнологій залишається дискусійним серед сучасних вчених. Н. Ніколаєнко так обґрунтовує суперечливу аксіологічну сутність сучасних біотехнологій: «Сучасні біотехнологічні практики направлені на вирішення багатьох проблем людства, зокрема, на зменшення страждань та болю людини, до мінімізації генетичних та патологічних помилок. Але, разом з тим, виникає проблема чіткого розмежування між дійсно потрібним лікуванням, тобто звільненням від фізичних недуг від навмисного удосконалення себе» [12, с. 46].

В науково-теоретичних дискурсах свободу традиційно пов'язують з необхідністю. В умовах суспільства споживання здійснення здоров'язбережувальної діяльності протікає за обставин, які пересічний споживач не здатний контролювати, впливати або глобально змінювати. Таким чином, необхідність участі у пропонуваніх суспільством споживання схемах здоров'язбереження є вимушеною. Завдяки власним зусиллям можна лише зменшити негативний вплив на здоров'я, але позбавитися від ризиків назавжди наразі є неможливим. Хай би і довелось вирощувати екологічно чисту городину без нітратів, існуватиме ризик придбання ГМО-насіння з нез'ясованим подальшим впливом на організм людини.

Варто погодитись з Т. Гавронською, яка, досліджуючи механізми конструювання свободи особистості, доходить висновку, що самовиховання особистості є «універсальним засобом розв'язання протиріч між бажаним і наявним, належним і сущим, ідеальним і реальним, між необхідністю діяльності для задоволення потреб людини і здатністю її здійснювати, між громадською думкою і самооцінкою, між ціннісними уявленнями суспільства й настановами особистості» [13, с. 189].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Занадто наївним було б думати про найближче усвідомлення людством необхідності створення глобальної здоров'язбережувальної парадигми на засадах здорового споживання. Для такого оптимістичного розвитку подій сучасна цивілізація надто вже розбіжна за своїми соціально-економічними, географічними, політичними складовими. Наразі в Україні здоров'язбережувальна діяльність пересічних споживачів здійснюється у форматі ілюзорної свободи, що забезпечується завдяки широкому вибору товарів і послуг. Некомпетентність, недобросовісність, безконтрольність у сфері виробництва і якості товарів та послуг (враховуючи, що всі сегменти ринку прямо чи опосередковано впливають на стан здоров'я) демонструють уявність свободи у всіх питаннях, що мають відношення до здоров'я людини. В той же час об'єктивно постає необхідність бути здоровим, аби прожити гідне життя з творчою наснагою й достойно виховати своїх дітей. На превеликий жаль, сьогодні якість здоров'язбережувальної діяльності українців знаходиться виключно у просторі їх власних дій та їх особистої відповідальності. Б. Акчурін цілком справедливо пише з цього приводу: «Принципова особливість духовного життя полягає в тому, що воно поступово переносить акцент у вирішенні основних проблем здоров'я з чисто медичних підходів, при яких людина виступає пасивним споживачем медичних послуг, на саму людину, її моральну відповідальність за своє здоров'я в світі» [14, с. 105].

Сучасне соціоприродне середовище постійно трансформується, тому практична філософія здорового споживання потребує постійного оновлення знань про причинно-наслідкові зв'язки здоров'язбережувальної активності особистості в суспільстві надмірного

споживання, а також подальшого аналізу здоров'язбереження крізь призму діалектичних категорій «сутність» і «явище», «форма» і «зміст», «традиції» та «новації».

Список використаної літератури:

1. Мельник В. П. Наука – мутагенний фактор чи системотворчий гуманістичний чинник цивілізації? / В. П. Мельник // Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей: зб. наук. пр. / редколегія; відп. секретар З. С. Скринник. – К.: УБС НБУ, 2015. – С. 13-27.
2. Клименко А. Л. Зубожіння населення України: причини, наслідки і шляхи його подолання / А. Л. Клименко // Проблеми законності (Problems of legality). – 2018. – Вип. 143. – С. 127-139.
3. Рішняк І. В. Системний аналіз категорій ризику та невизначеності / І. В. Рішняк // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2003. – № 489. – С. 263-275.
4. Крамар Т. Соціальна свобода як прояв індивідуального в особистості / Т. Крамар // Вісник КНТЕУ. – 2016. – № 2. – С. 108-119.
5. Грубов В. Філософія інформації: у пошуках нової онтології / В. Грубов // Вісник КНТЕУ. – 2016. – № 2. – С. 16-29.
6. Коцан І. Я., Ложкін Г. В., Мушкевич М. І. Психологія здоров'я людини / І. Я. Коцан, Г. В. Ложкін, М. І. Мушкевич. – Луцьк, 2011. – 430 с.
7. Садовников Е. С. Здоровый образ жизни: мудрость в заботе о себе / Е. С. Садовников // Вестник Волгоградского государственного университета. Серия 7: Философия. Социология и социальные технологии. – 2011. – № 3. – С. 181-185.
8. Фромм Э. Бегство от свободы. Человек для себя / Э. Фромм. – М.: АСТ МОСКВА, 2006. – 571 с.
9. Бабахова Л. Г. О некоторых аспектах формирования идентичности в условиях общества потребления / Л. Г. Бабахова // Научная мысль Кавказа. – 2019. – № 1. – С. 20-24.
10. Слюсар В. М. Феномен свободи в культурній самореалізації особистості: монографія / В. М. Слюсар. – Житомир, 2012. – 256 с.
11. Общество потребления в эпоху глобализации: социально-политические аспекты / А. В. Музыченко, Н. С. Назарова, И. А. Стрижова. – Одесса: Печатный дом, 2014. – 196 с.
12. Ніколаєнко Н. В. Аксиологічний вимір новітніх біотехнологічних практик / Н. В. Ніколаєнко // Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2012. – № 3. – С. 42-48.
13. Гавронська Т. В. Свобода як самореалізація і самовиховання особистості в контексті її власного конструювання / Т. В. Гавронська // Гілея: науковий вісник. – 2010. – Вип. 32. – С. 184-191.
14. Акчурина Б. Г. Социально-философское осмысление культуры здоровья / Б. Г. Акчурина // Философия и общество. – 2012. – № 4. – С. 90-105.

References:

1. Melnyk, V. P. (2015). Science is a mutagenic factor or system-creating humanistic factor of civilization? *The philosophy of financial civilization: the person in the world of money*, S. Skrynnyk (Ed.), 13-27. Kyiv: NBU (in Ukr.)
2. Klimenko, A. L. (2018). The impoverishment of the Ukrainian population: causes, consequences and ways of overcoming it. *Problemy zakonnosti (Problems of legality)*, 143, 127-139 (in Ukr.)
3. Rishnyak, I. V. (2003). Systematic analysis of risk and uncertainty categories. *Visnyk Natsionalnoho universytetu Lvivska politehnika (Bulletin of the National University Lviv Polytechnic)*, 489, 263-275 (in Ukr.)
4. Kramar, T. (2016). Social freedom as a manifestation of the individual in the individual. *Visnyk KNTEU (KNTEU Bulletin)*, 2, 108-119 (in Ukr.)
5. Grubov, V. (2016). Philosophy of information: in search of a new ontology. *Visnyk KNTEU (KNTEU Bulletin)*, 2, 16-29 (in Ukr.)
6. Kotsan, I. Y., Lozhkin, G. V., Mushkevich, M. I. (2011). *Psychology of human health*. Lutsk (in Ukr.)
7. Sadovnikov, E. S. (2011). Healthy lifestyle: wisdom in taking care of yourself. *Vestnik Volgogradskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya 7: Filosofiya. Socziologiya i soezial'ny'e tekhnologii (Bulletin of Volgograd State University. Series 7: Philosophy. Sociology and social technology)*, 3, 181-185 (in Russ.)
8. Fromm, E. (2006). *Escape from freedom. Man for himself*. M.: ACT MOSCOW (in Russ.)
9. Babakhova, L. G. (2019). On some aspects of the formation of identity in a consumer society. *Nauchnaya mysl' Kavkaza (Scientific thought of the Caucasus)*, 1, 20-24 (in Russ.)
10. Slusar, V. M. (2012). *The phenomenon of freedom in the cultural self-realization of the individual: a monograph*. Zhytomyr (in Ukr.)
11. Muzychenko, A. V. (Ed.) (2014). *Consumer society in the era of globalization: socio-political aspects*. Odessa: Printing House (in Russ.)
12. Nikolaenko, N. V. (2012). Axiological measurement of the latest biotechnological practices. *Visnyk NTUU KPI. Filosofiia. Psykholohiia. Pedagogika (Bulletin of NTUU KPI. Philosophy. Psychology. Pedagogy)*, 3, 42-48 (in Ukr.)

13. Gavronskaya, T. V. (2010). Freedom as self-realization and self-education of personality in the context of its own construction. *Hileia: naukovyi visnyk (Gilea: a scientific bulletin)*, 32, 184-191 (in Ukr.)
14. Akchurin, B. G. (2012). Socio-philosophical understanding of the culture of health. *Filosofiya i obshchestvo (Philosophy and society)*, 4, 90-105 (in Russ.)

DOBRYDEN Oksana Volodymyrivna,

Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Human Studies
Dnipropetrovsk Medical Academy
of the Ministry of Health of Ukraine,
e-mail: o.v.dobryj@gmail.com

**HEALTH PRESERVATION IN CONSUMER SOCIETY
IN THE LIGHT OF DIALECTICAL CATEGORIES OF «FREEDOM» AND «NECESSITY»**

Abstract. Introduction. *Modern civilization both in a scientific-theoretical discourse and in an assessment by the persons not involved in science but with an active public position is endowed with such characteristics as crises, risks, dangers. At the same time, the cause of all the many crisis processes and phenomena in the modern consumer society as a product of the industrial era is bankrupting, first of all, in the field of value and motivational and volitional aspects of human activity. Now targets of all types of human activities, including health preservation, are permanently dependent on the imperatives of consumer profitability.*

Purpose: *to investigate the specifics of the individual's health-preservation activity in a light of the dialectical categories of "freedom" and "necessity".*

Methods. *Health is a complicated and multifaceted phenomenon the study of which requires a complex methodology that integrates the techniques of classical and non-classical philosophy. The methodological basis of this article is a comparative approach which made it possible to analyze the interaction of the dialectical categories "freedom" and "necessity" in health preservation in today's consumption society.*

Results. *In everyday life, freedom is likened to being able to make a choice. At the same time, it should be remembered that having a choice is only an outward sign of freedom. The qualitative characteristics of choice and therefore of the freedom of action in health preservation will always be determined by a number of existing opportunities and conventionalities that are grouped around knowledge about health, values, and money of a certain social entity. It is also important to take into account the important fact that in the space of consumption the freedom of choice in health-preserving activity often goes with stimulative practices on the part of manufacturers and suppliers and, as a consequence, formal health-preserving action on the part of a consumer.*

Conclusions. *It would be too naive to think about humankind's immediate awareness of the need to create a global health-preserving paradigm based on healthy consumption. For such an optimistic development of events, modern civilization is too divergent in its socio-economic, geographical, political components. Now in Ukraine, the health-preserving activity of average consumers is carried out in the illusory freedom format provided by a wide variety of goods and services. Incompetence, dishonesty, uncontrollability in the production and quality of goods and services demonstrate the imaginableness of freedom on all matters pertaining to human health. At the same time, an objective need arises to be healthy in order to live a dignified life with creative inspiration and to raise our children with dignity. Unfortunately, today the quality of health-preserving activity of Ukrainians is exclusively in the space of their own actions and their personal responsibility.*

Key words: *health preservation, dialectic, personality, freedom, necessity, consumer society, healthy consumption,*

Одержано редакцією   19.11.2019
Прийнято до публікації   04.12.2019